Seminarium: Programowanie w teorii typów Teoria typów cd.

Wojciech Jedynak, Paweł Wieczorek

Instytut Informatyki Uniwersytetu Wrocławskiego

12 października 2011

Plan na dziś

- Co już umiemy:
  - posługiwać się systemem naturalnej dedukcji
  - przerbnęliśmy przez regułki dla Π-typów oraz Σ-typów
  - zobaczyliśmy jak typy kodują kwantyfikatory z logiki pierwszego rzędu
- Co dziś zobaczymy:
  - typy wyliczeniowe
  - równość w teorii typów
  - W-typy
  - uniwersa

$$\frac{\text{dla } m < k}{N_k \text{ set}} \qquad \frac{\text{dla } m < k}{m_k \in N_k}$$

$$a \in N_k \qquad C(v) \text{ set } [v \in N_k]$$

$$\vdots$$

$$c_0 \in C(0_k)$$

$$\vdots$$

$$c_{k-1} \in C((k-1)_k)$$

$$case_k(a, c_0, \cdots, c_{k-1}) \in C(a)$$

$$C(v) \text{ set } [v \in N_k]$$

$$c_0 \in C(0_k)$$

$$\vdots$$

$$c_{k-1} \in C((k-1)_k)$$

$$case_k(m_k, c_0, \cdots, c_{k-1}) = c_m \in C(m_k)$$

$$N_0 = \bot$$

 $\neg A = A \rightarrow N_0$

$$egin{array}{lcl} N_0 &=& \bot \\ \lnot A &=& A
ightarrow N_0 \\ N_1 &=& \top \\ N_1 &=& Unit \\ 0_1 &=& tt \end{array}$$

```
N_0 = \bot
           \neg A = A \rightarrow N_0
           N_1 = \top
           N_1 = Unit
            0_1 = tt
           N_2 = Bool
            0_2 = true
            1_2 = false
case_2(a, c_0, c_1) = if a then c_0 else c_1
```

$$N_0 = \bot$$
 $\neg A = A \rightarrow N_0$
 $N_1 = \top$
 $N_1 = Unit$
 $0_1 = tt$
 $N_2 = Bool$
 $0_2 = true$
 $1_2 = false$
 $case_2(a, c_0, c_1) = if a then c_0 else c_1$
 $a \in N_0 \quad C(v) \ set \ [v \in N_0]$
 $case_0(a) \in C(a)$
 $case_0(a) \in C(a)$

Wyrażenia

- język wyrażeń:
  - ightharpoonup e(e') aplikacja ($e(e_1, \dots, e_n)$ skrócony zapis $e(e_1) \dots (e_n)$)
  - ▶ (x)e abstrakcja
  - stałe, np λ , Π , apply, 0, succ

Wyrażenia

- język wyrażeń:
  - ightharpoonup e(e') aplikacja ($e(e_1,\cdots,e_n)$ skrócony zapis $e(e_1)\cdots(e_n)$)
  - ▶ (x)e abstrakcja
  - ▶ stałe, np λ , Π , apply, 0, succ
- posługujem się prostym systemem typów (z jednym typem bazowym
   O) zwanym "arnościami"
- e(e') : β gdy e : $\alpha \rightarrow \beta$, e' : α
- konstruktory:
  - $\lambda: (O \rightarrow O) \rightarrow O$
  - $\blacksquare \ \Pi: O \to (O \to O) \to O$
  - apply : $O \rightarrow O \rightarrow O$
- otrzymujemy silną normalizację oraz rozstrzygalność dla równości definicyjnej

- Sądy a formuły to nie to samo
  - ▶ nie możemy powiedzieć wewnątrz systemu "jeżeli t ma typ A to …": $\Gamma \vdash (t \in A) \rightarrow \varphi$
  - Nie możemy też powiedzieć wewnątrz systemu "dany sąd jest nieprawdziwy": Γ ⊢ ¬(a = b ∈ A)

- Sądy a formuły to nie to samo
  - ▶ nie możemy powiedzieć wewnątrz systemu "jeżeli t ma typ A to …": $\Gamma \vdash (t \in A) \rightarrow \varphi$
  - ▶ nie możemy też powiedzieć wewnątrz systemu "dany sąd jest nieprawdziwy": $\Gamma \vdash \neg(a = b \in A)$
- Co ma oznaczać stwierdzenie, że elementy a oraz b są sobie równe?
  - nie poróżnia je żadna własność (równość Leibniza)
  - ▶ dla każdego predykatu P: $\forall x \ y. \ x = y \rightarrow P(x) \rightarrow P(y)$

- Sądy a formuły to nie to samo
  - ▶ nie możemy powiedzieć wewnątrz systemu "jeżeli t ma typ A to …": $\Gamma \vdash (t \in A) \rightarrow \varphi$
  - ▶ nie możemy też powiedzieć wewnątrz systemu "dany sąd jest nieprawdziwy": $\Gamma \vdash \neg(a = b \in A)$
- Co ma oznaczać stwierdzenie, że elementy a oraz b są sobie równe?
  - nie poróżnia je żadna własność (równość Leibniza)
  - ▶ dla każdego predykatu P: $\forall x \ y. \ x = y \rightarrow P(x) \rightarrow P(y)$
- Co znaczy, że funkcje są sobie równe?
  - ▶ lle jest funkcji (jako zbiór par) sortujących? Ekstensjonalnie tylko jedna.
  - ▶ $(\forall xs \in List. qsort(xs) = isort(xs)) \rightarrow qsort = isort$

- Sądy a formuły to nie to samo
  - ▶ nie możemy powiedzieć wewnątrz systemu "jeżeli t ma typ A to …": $\Gamma \vdash (t \in A) \rightarrow \varphi$
  - ▶ nie możemy też powiedzieć wewnątrz systemu "dany sąd jest nieprawdziwy": $\Gamma \vdash \neg (a = b \in A)$
- Co ma oznaczać stwierdzenie, że elementy a oraz b są sobie równe?
  - nie poróżnia je żadna własność (równość Leibniza)
  - ▶ dla każdego predykatu P: $\forall x \ y. \ x = y \rightarrow P(x) \rightarrow P(y)$
- Co znaczy, że funkcje są sobie równe?
  - Ile jest funkcji (jako zbiór par) sortujących? Ekstensjonalnie tylko jedna.
  - ▶ $(\forall xs \in List. qsort(xs) = isort(xs)) \rightarrow qsort = isort$
- Równość jest formułą atomową, chcemy mieć dla niej typ.
  - który zgodnie z formulas-as-types jest zamieszkany wtedy i tylko wtedy, gdy elementy są sobie równe

- mamy:
  - równość definicyjna: $e \equiv e'$
  - równość elementów o tym samym typie $a = b \in A$
  - ▶ równosć typów A = B
- chcemy jeszcze:
  - formuła logiczna $[a =_A b]$

$$\begin{array}{c|c}
A \text{ set} & a \in A & b \in A \\
\hline
[a =_A b] \text{ set} & id(a) \in [a =_A a]
\end{array}$$

$$\frac{a = a' \in A \quad b = b' \in A}{[a =_A b] = [a' =_A b']}$$

A set
$$a \in A$$
  $b \in A$ $id(a) \in [a =_A a]$

$$a = a' \in A$$
  $b = b' \in A$

$$[a =_A b] = [a' =_A b']$$

$$a = b \in A$$

$$id(a) \in [a =_A b]$$

A set
$$a \in A$$
  $b \in A$ $id(a) \in [a =_A a]$

$$\frac{a = a' \in A \quad b = b' \in A}{[a =_A b]} = [a' =_A b']$$

$$\frac{a = b \in A}{id(a) \in [a =_A b]}$$

$$\frac{a = a \in A \quad a = b \in A}{[a =_A a] \quad [a =_A b]}$$

$$id(a) \in [a =_A b]$$

$$a \in A$$
  $b \in A$ $c \in [a =_A b]$
 $a = b \in A$

- silna eliminacja, równość ekstensjonalna
- chcemy by system nieodróżniał od siebie elementów o których możemy wydać sąd równościowy
- "gubimy dowód" $[a =_A b]$, a więc system chcąc sprawdzić $a = b \in A$ może być zmuszony by go odgadnąć
- nierozstrzygalność

$$a \in A$$
  $b \in A$ $c \in [a =_A b]$
 $C(x, y, z)$ set $[x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]$
 $d(x) \in C(x, x, id(x))$ $[x \in A]$
 $idpeel(c, d) \in C(a, b, c)$
 $a \in A$
 $C(x, y, z)$ set $[x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]$
 $d(x) \in C(x, x, id(x))$ $[x \in A]$

 $idpeel(id(a), d) = d(a) \in C(a, a, id(a))$

- słaba eliminacja, równość intensjonalna
- zasada indukcji jak dla innych typów
- zachowujemy rozstrzygalność dla równości definicyjnej wyrażeń oraz sądów równościowych

- niech $c \in [a =_A b]$.
- niech $C(x, y, z) \equiv [y =_a x]$

$$a \in A \quad b \in A \quad c \in [a =_A b]$$

$$C(x, y, z) set [x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]$$

$$id(x) \in C(x, x, id(x)) [x \in A]$$

$$idpeel(c, id) \in C(a, b, c)$$

$$a \in A \quad b \in A \quad c \in [a =_A b]$$

$$[y =_A z] set [x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]$$

$$id(x) \in [x =_A x] [x \in A]$$

$$idpeel(c, id) \in [b =_A a]$$

• $symm(c) \equiv idpeel(c, id)$

```
• niech e \in [a =_A b], e' \in [b =_A c].
• niech C(x, y, z) \equiv [y =_A c] \rightarrow [x =_A c]
                          a \in A b \in A e \in [a =_A b]
                     C(x, y, z) set [x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]
                            id(x) \in C(x, x, id(x)) [x \in A]
                            idpeel(e,(x)\lambda v.v) \in C(a,b,c)
                          a \in A b \in A e \in [a =_A b]
             [y =_A c] \rightarrow [x =_A c] set [x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]
                        \lambda y.y \in [x =_A c] \rightarrow [x =_A c][x \in A]
                     idpeel(e, (x)\lambda y. y) \in [b =_{\Delta} c] \rightarrow [a =_{\Delta} c]
```

• trans(e, e') $\equiv$ apply(idpeel(d, (x) λ y.y), e')

21 / 46

$$P(x) \ prop \ [x \in A] \qquad a \in A \qquad b \in A \qquad [a =_A b] \ true \qquad P(a) \ true$$

$$P(b) \ true$$

$$P(x) \ prop \ [x \in A] \qquad a \in A \qquad b \in A \qquad [a =_A b] \ true \qquad P(a) \ true$$

$$P(b) \ true$$

$$\frac{P(x) \ set \ [x \in A] \qquad a \in A \qquad b \in A \qquad c \in [a =_A b] \qquad p \in P(a)}{subst(c,p) \in P(b)}$$

- rowność Leibniza
- "kontrolowane" podstawienie

- niech $a \in A$, $b \in A$, $e \in [a =_A b]$
- niech P(x) set $[x \in A]$, $p \in P(a)$
- niech $C(x, y, z) \equiv P(x) \rightarrow P(y)$

$$a \in A \qquad b \in A \qquad e \in [a =_A b]$$

$$C(x, y, z) \text{ set } [x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]$$

$$id(x) \in C(x, x, id(x)) [x \in A]$$

$$idpeel(e, (x)\lambda y.y) \in C(a, b, c)$$

$$a \in A \qquad b \in A \qquad e \in [a =_A b]$$

$$P(x) \rightarrow P(y) \text{ set } [x \in A, y \in A, z \in [x =_A y]]$$

$$\lambda y.y \in P(x) \rightarrow P(x) [x \in A]$$

$$idpeel(e, (x)\lambda y.y) \in P(a) \rightarrow P(b)$$

• $subst(e, p) \equiv apply(idpeel(e, (x)\lambda y.y), p)$

Uniwersum

- posługujemy się nazwami(kodami, identyfikatorami, ...) typów, a nie typami bezpośrednio
- nazwy są zwykłymi danymi

Funkcja semantyczna Set bierze nazwę typu a zwraca typ

$$\frac{u \in U}{Set(u) set}$$

$$Set(\widehat{Nat}) = Nat$$
 $Set(\widehat{N_0}) = N_0$
 $Set(\widehat{N_1}) = N_1$
 $Set(\widehat{N_2}) = N_2$
...
 $Set(\widehat{a \rightarrow b}) = Set(a) \rightarrow Set(b)$
 $Set(\widehat{a \times b}) = Set(a) \times Set(b)$

• Co nam się nie podoba w tej funkcji?

$$g \in Nat \rightarrow Bool \cup Nat$$
 $g(2n) = left(true)$
 $g(2n+1) = right(42)$

Co nam się nie podoba w tej funkcji?

$$g \in Nat \rightarrow Bool \cup Nat$$
  $g(2n) = left(true)$ $g(2n+1) = right(42)$

• Bezpieczniejsza wersja

$$B_{2n} = Bool$$

$$B_{2n+1} = Nat$$

$$f \in \prod_{n \in N} B_n$$

$$f(2n) = true$$

$$f(2n+1) = 42$$

$$B(x) \equiv Set(case_2(apply(isEven, x), \widehat{Bool}, \widehat{Nat}))$$

 $b \equiv (x)case_2(apply(isEven, x), true, 42)$

```
B(x) \equiv Set(case_2(apply(isEven, x), \widehat{Bool}, \widehat{Nat}))
b \equiv (x)case_2(apply(isEven, x), true, 42)
\lambda x.b \in (\Pi n \in Nat)B(n)
apply(\lambda x.b, n) \in B(n) [n \in Nat]
```

$$\begin{array}{cccc} B(x) & \equiv & Set(case_2(apply(isEven,x),\widehat{Bool},\widehat{Nat})) \\ b & \equiv & (x)case_2(apply(isEven,x),true,42) \\ \lambda x.b & \in & (\Pi n \in Nat)B(n) \\ apply(\lambda x.b,n) & \in & B(n) \ [n \in Nat] \end{array}$$

• niech $negb \in Bool \rightarrow Bool$.

$$\frac{apply(\lambda x.b,2) \in B(2) \qquad B(2) = Bool}{apply(negb, apply(\lambda x.b,2)) \in Bool}$$

•
$$nAry(A, n) = \underbrace{A \rightarrow A \rightarrow \cdots A}_{n+1}$$

$$nary \equiv (a, x) natrec(x, a, (n, y) \widehat{a \rightarrow y})$$

$$\lambda x. nary(a, x) \in (\Pi x \in Nat) U [a \in U]$$

$$\lambda a. \lambda x. nary(a, x) \in (\Pi a \in U) (\Pi x \in Nat) U$$

$$nAry \equiv \lambda a. \lambda x. nary(a, x)$$

•
$$nAry(A, n) = \underbrace{A \rightarrow A \rightarrow \cdots A}_{n+1}$$

$$\begin{array}{rcl} \textit{nary} & \equiv & (a,x) \textit{natrec}(x,a,(n,y) \widehat{a \to y}) \\ \lambda x. \textit{nary}(a,x) & \in & (\Pi x \in \textit{Nat}) \textit{U} \ [a \in \textit{U}] \\ \lambda a. \lambda x. \textit{nary}(a,x) & \in & (\Pi a \in \textit{U}) (\Pi x \in \textit{Nat}) \textit{U} \\ \textit{nAry} & \equiv & \lambda a. \lambda x. \textit{nary}(a,x) \end{array}$$

boolfun
$$\equiv$$
 (n)Set(apply(apply(nAry, $\widehat{Bool}$), n))
 $\lambda n.boolfun \in (\Pi n \in Nat)Set$

podobnie moglibyśmy generalizować proste schematy dla krotek A²,
 A³. itd:

$$fst(a,b) = a$$
  $fst3(a,b,c) = a$ $fst4(a,b,c,d) = a$

• Wyrażenie kodu dla $A \rightarrow B$ jest proste.

$$a \in U$$
  $b \in U$ $Set(\widehat{a \to b}) = Set(a) \to Set(b)$

• Wyrażenie kodu dla $A \rightarrow B$ jest proste.

$$a \in U$$
  $b \in U$ $Set(\widehat{a \to b}) = Set(a) \to Set(b)$

• Co dla $(\Pi x \in A)B(x)$?

• Wyrażenie kodu dla $A \rightarrow B$ jest proste.

$$a \in U$$
  $b \in U$ $Set(\widehat{a \to b}) = Set(a) \to Set(b)$

• Co dla $(\Pi x \in A)B(x)$?

$$a \in U$$
  $b \in Set(a) \to U$ $\widehat{\Pi(a,b)} \in U$

• Wyrażenie kodu dla $A \rightarrow B$ jest proste.

$$a \in U$$
  $b \in U$ $Set(\widehat{a \to b}) = Set(a) \to Set(b)$

• Co dla $(\Pi x \in A)B(x)$?

$$\frac{a \in U \qquad b \in Set(a) \to U}{\widehat{\Pi(a,b)} \in U}$$
$$Set(\widehat{\Pi(a,b)}) = (\Pi x \in Set(a)) \ Set(b(x))$$

- Bez uniwersów nie umiemy udowodnić że konstruktory tworzą różne wartości!
- celujemy w sąd $\neg[0 =_{Nat} succ(n)] [n \in Nat]$
- niech $n \in Nat$, $e \in [0 =_{Nat} succ(n)]$

• $\lambda n.\lambda e. \ subst(e, 0_1) \in (\Pi n \in Nat) \neg [0 =_{Nat} succ(n)]$

Uniwersum ala Russel

. . .

$$\frac{A \in U \quad B(x) \in U \ [x \in A]}{(\Pi x \in A)B(x) \in U} \qquad \frac{A \in U \quad B(x) \in U \ [x \in A]}{(\Sigma x \in A)B(x) \in U}$$

$$\frac{a \in U}{a \text{ set}} \qquad \frac{a = b \in U}{a = b}$$

Uniwersum ala Russel

- wygodne
- różnica w sensie: posługiwanie się nazwami typów a posługiwanie się typami
  - ▶ pokazanie $\neg[\widehat{N} =_U \widehat{Bool}]$ to jak pokazanie $\neg[0 =_{Nat} 1]$
  - ▶ pokazanie $\neg[N =_U Bool]$ nie jest takie proste

$$\forall b \in Bool. [b =_{Bool} true] \lor [b =_{Bool} false]$$

Uniwersum ala Russel

 $U_0 = U$

$$A \ set \qquad B(x) \ set \ [x \in A]$$

$$(Wx \in A)B(x) \ set$$

$$a \in A \qquad b(x) \in (Wx \in A) \ B(x) \ [x \in B(a)]$$

$$sup(a,b) \in (Wx \in A)B(x)$$

- dobrze ufundowane drzewa
- kodowanie typów indukcyjnych

$$B(x) \equiv Set(case_2(x, \hat{N}_0, \hat{N}_1))$$

$$Nat = (Wx \in N_2)B(x)$$

$$zero = sup(0_2, case_0)$$

$$succ(n) = sup(1_2, (x)n)$$

```
a \in (Wx \in A)B(x)
C(v) set [v \in (Wx \in A)B(x)]
b(y, z, u) \in C(sup(y, z))
[
y \in A,
z(x) \in (Wx \in A)B(x) [x \in B(y)]
u(x) \in C(z(x)) [x \in B(y)]
wrec(a, b) \in C(a)
```

```
d \in A \qquad e(x) \in (Wx \in A)B(x) \ [x \in B(d)]
C(v) \ set \ [v \in (Wx \in A)B(x)]
b(y,z,u) \in C(sup(y,z))
[
y \in A,
z(x) \in (Wx \in A)B(x) \ [x \in B(y)]
u(x) \in C(z(x)) \ [x \in B(y)]
wrec(sup(d,e),b) = b(d,e,(x)wrec(e(x),b)) \in C(sup(d,e))
```

```
\begin{array}{rcl} B(x) & \equiv & Set(case_2(x,\hat{N}_0,\hat{N}_1)) \\ Nat & = & (Wx \in N_2)B(x) \\ zero & = & sup(0_2,case_0) \\ succ(n) & = & sup(1_2,(x)n) \\ natrec(a,b,c) & = & wrec(a,(y,z,u)case_2(y,b,c(z(tt),u(tt)))) \end{array}
```

równość ekstensjonalna lub aksjomat ekstensjonalności funkcji